

Kvinnotransport

Av Örjan Kärrsgård

Att ro iland ett teaterprojekt kan rymma nog så stor dramatik bakom scenen som på den. Sedan föregående höst hade Lunds Arbetareteater, LAT, jobbat med att förbereda pjäsen Kvinnotransport av Steve Gooch. Vårens premiär var i annalkande och några skådespelare hade hoppat av tyngda av allt för många och svåra repliker. Min dåvarande tjej, A-C, hade varit med i projektet från början och hon övertalade mig att fylla en tom plats.

Tio år senare bläddrar jag i programbladet. Där står rubrikerna: Medverkande, Regi, Producent, Kostym, Ljus&teknik, Foto, Sufflör och Musik. Totalt var ett tjugotal personer engagerade. Hälften av oss var skådespelare. Regissörens namn stod på sju ställen medan vi som spelade inte var omnämnda alls.

Pjäsen handlar om en transport av kvinnliga fångar från England till Australien år 1807. Från ombordfösning på ett skepp till landstigning i Sydney i Australien. Fångarna är prostituerade och småtjuvar. De har försörjt sig i Londons skumma gränder och är dömda till straffarbete. Skeppet står under befäl av en kapten som får viss ersättning för varje fånge som han lyckas leverera levande. Beräknad tid för överfarten är sex månader men kaptenen får bonus om det går fortare. För att vinna tid går han raka vägen förbi Kapstaden utan att bunkra färska grönsaker och nytt vatten som därför måste ransoneras. Skeppsläkarens uppgift är att sörja för fångarnas hälsa och övervaka att deras straff inte blir alltför grymma. Han mutas dock av kaptenen genom andel i vinsten och blundar utan och lägga fingrarna i mellan. Sergeanten ombord är den värsta, en riktigt slem typ, som slickar uppåt och piskar nedåt — piskar högst bokstavligt och fysiskt. Fångarna är ofta fastkedjade vid sina britsar långt nere i det mörka lastrummet. Det som kaptenen fruktar mest är upplopp och myteri.

Steve Gooch räknas till vänsterförfattarna och pjäsen speglar klassamhället och dess olika skikt. Fångarna kommer så småningom på att de måste samarbeta för att överleva.

Kvinnor är ofta mera intresserade av amatörteater än män och troligen var det därför man valt denna pjäs med många kvinnliga och få manliga karakterer. Ändå fick kvinnor spela manliga roller eftersom tre män hoppat av. Skeppsläkaren spelades av A-C som var sjusköterska till vardags. Rolf, en lärare i 45-årsåldern, var den kallsinnige kaptenen och jag blev den sadistiske sergeanten. Resten av rollerna var fångar. Några av fångarna spelades av unga gymnasister. Londons "lower class" breda cockney blev här fin "upper class" lundensiska. Så proletärt lät det nog inte. Malmöiter hade kanske kunnat ge fångarna en mera trovärdig tolkning.

I teaterföreningens mörka källarlokal samlades vi i ensemblen och bläddrade i tjocka manus. Det gick trögt. Premiären stod för dörren och regissören var missnöjd. Hennes "piska" var att ge alla dåligt samvete för att vi inte "ställde upp" tillräckligt. Antalet repetitioner utökades från en till två gånger i veckan. De ambitiösa gymnasietjejerna hade också skrivningar i skolan att tänka på. Missmodet tilltog. Så småningom stod det klart för mig att den som hade mest teatererfarenhet var jag och att detta var det allra första teaterprojekt som regissören tagit på sig. Jag hade hunnit vara med om ett halvt dussin projekt tidigare.

Många har gjort stora bidrag till scenkonsten: Strindberg, Btecht, Ibsen och Molière ... Min största tribut till teaterns gudinna Thalia blev ... att stryka text! På mitt förslag strök vi ned pjäsens omfång till ungefär hälften. En hel kväll satt vi bara och strök.

Så var det dags för premiären.

I källarlokalen sitter publiken, "de närmast sörjande" som det brukar heta. Familjemedlemmar samt några få vänner till medlemmarna i gruppen. Ridån dras upp. Med sergeantens, dvs. mina, vrål och piskrapp drivs fångarna ombord. Kedjorna mellan fångarnas fötter rasslar ... Stefan sköter ljud och ljus perfekt ... skeppet knirkar och stormen tjuger ... sjösjuka grasserar... spyor i hinkar... Nance gör uppror och får tjugo piskrapp i straff... fortsätter att trotsa och sätts i en tunna ... Pitty hänger sig... Winnie kokar te och månar om de andra. I min roll ingår att försöka våldta Charlotte. Sergeanten blir dock jagad på flykten med byxorna nere. Min skeppspojke Tommy blir förälskad i fången Sarah och får större framgång på en mera ömsesidig basis. Fångarna går så småningom iland och möts av en strålande sol...

Det hela gick faktiskt rätt hyfsat. Efter några föreställningar i källaren spelade vi på Lilla teatern i Lund, på en teaterfestival i Trelleborg och till sist i Lunds biblioteks hörsal. Organisationen var dock dålig, marknadsföringen obefintlig och publiken lätt räknad. Med all vår utrustning och mycket rekvisita anlände vi ofta till lokaler vi aldrig tidigare sett bara någon timme innan föreställningen skulle börja. Nya scenlösningar och entréer fick improviseras fram på kort tid. En gång snubblade jag och bröt nästan en handled.

Så blev det sommarlov och vi möttes av en strålande vårsol. Regissören ville att vi skulle spela under Kulturnatten i Lund på hösten. Som förberedelse förväntades vi repetera och samla energi två gånger i den mörka källarlokalen. Jag uppfattade det som att få i gruppen egentligen inte ville men inte vågade säga det rakt ut för att inte såra regissören. Mina farhågor fick jag bekräftade när jag ringde runt till deltagarna. Ingen ville fortsätta. Efter sex månaders "transport" hade vi ju trots allt kommit i mål. Jag ringde regissören och meddelade hur det förhöll sig. *Myteriet var ett faktum!*